

DOCENTENHANDLEIDING

FORMEREN EN NIEUWS CREËREN

DE ROL VAN DE JOURNALIST
TIJDENS DE FORMATIE

Beeld: David van Dam / De Volkskrant

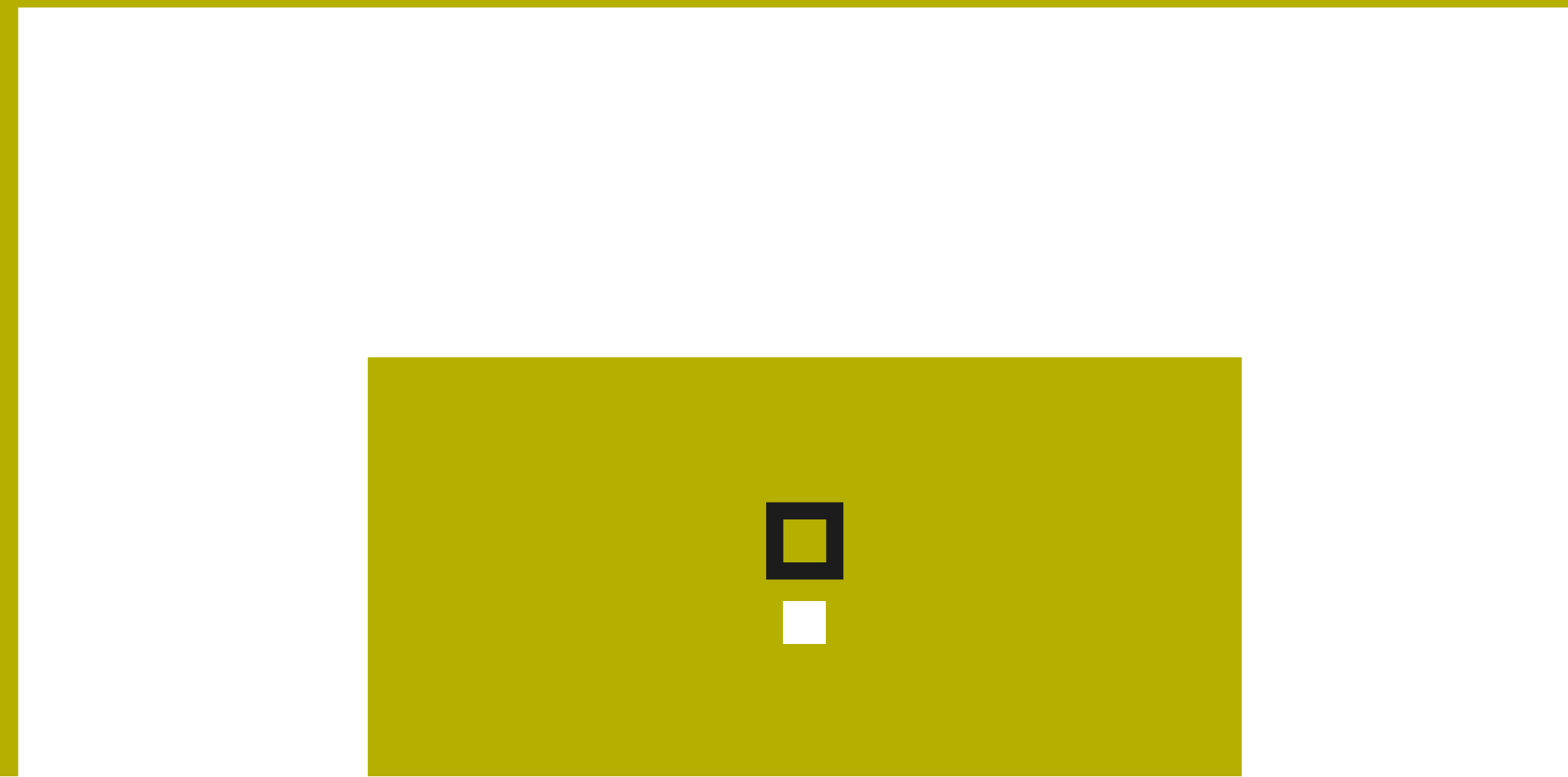
VOOR DE DOCENT

Deze les gaat over de rol van de journalist tijdens een kabinetsformatie. Veel van de daadwerkelijke formatiegesprekken vinden achter gesloten deuren plaats. Hoe komen journalisten dan aan betrouwbare informatie? Voor deze les hebben we Elodie Verweij geïnterviewd, tot 1 februari 2024 is zij chef politiek van de late talkshows van RTL4 en na 1 februari 2024 is zij politiek verslaggever voor het AD. De opdrachten in deze les zijn gemaakt met dit interview als uitgangspunt.

Als de leerlingen nog onbekend zijn met de term kabinetsformatie en wat formen inhoudt, raden we aan om eerst een introductieles over formen te geven. ProDemos heeft hier een mooie les over gemaakt (30 min): [Politiek in Praktijk: Formatie - Lesmateriaal](#)

Benodigdheden:

- Digibord
- Geprinte bijlagen voor de leerlingen
- Werkschrift voor de leerlingen

Onderbouw VO

50 min

INTRODUCTIE (5MIN)

Voorkennis activeren:

Bespreek klassikaal de volgende vragen:

De verkiezingen voor de Tweede Kamer zijn alweer even geleden, maar we hebben nog geen nieuw kabinet. Wie weet waar de partijen nu mee bezig zijn?

- Wie weet welke partijen nu met elkaar om tafel zitten?

Lees de tekst hiernaast:

Laat de leerlingen de introductie individueel lezen of doe dit klassikaal. Leg moeilijke woorden of begrippen van tevoren uit.

Tekst 1

Een meerderheid in blauwe tulpen

De verkiezingen voor de Tweede Kamer zijn alweer even achter de rug. Geert Wilders is de grootste geworden met zijn PVV. Maar of, en wanneer hij de nieuwe premier wordt, hangt af van de formatie.

De voornaamste reden voor die formatie is dat je in Nederland bij voorkeur in de Tweede Kamer een meerderheid moet hebben om een stabiel kabinet te vormen. Hoe behaal je die meerderheid? Allereerst door zo veel mogelijk stemmen binnen te harken. Hoe meer stemmen, hoe meer zetels. Zetels zijn letterlijk de stoelen in de Tweede Kamer. Dit zijn riante blauwe zitplaatsen met het wapen van de Tweede Kamer erop. Als je goed kijkt zie je dat de rugleuningen in de vorm van een tulp zijn gemaakt. Moet je wel heel goed kijken trouwens. Maar we dwalen af, de stoelen dus. Dat zijn er 150 in totaal. Wil je een meerderheid vormen, dan heb je dus 75 + 1 van die stoelen... eh, zetels nodig. Als politieke partij is het bijna onmogelijk om die 76 zetels in je eentje te halen, daar heb je andere partijen bij nodig. Dus ook als je wint moet je in gesprek om te kijken of er partijen zijn die hetzelfde willen als jij. Of in ieder geval samen met jou de regering willen vormen. Dat is typisch voor Nederland: Bijna nooit gaat alle macht naar één partij.

Verkering

Wilders moet nu dus op zoek naar andere partijen die samen met de PVV in het kabinet willen, zodat ze samen aan die 76 zetels komen. Deze zoektocht heet de kabinetsformatie. Het is net een aflevering van Boer zoekt Vrouw of Temptation Island. Wie wil met wie? Na een eerste snuffelperiode wordt echt over de inhoud gepraat. En welke standpunten blijven overeind, wie levert wat in en welke standpunten worden zelfs helemaal overboord gegooid, of zoals

Wilders het noemt: 'in de ijskast gezet'? Want je komt alleen tot samenwerking door te geven en te nemen. Het lijkt wel een beetje op verkering.

Een kabinetsformatie kan heel lang duren, want het is vaak geen liefde op het eerste gezicht. Er is zelfs een 'matchmaker' voor nodig: een informateur. Het zijn de verschillende standpunten die het zo lastig maken, want geven en nemen is niet gemakkelijk. Vandaar vinden de gesprekken meestal achter gesloten deuren plaats. De politieke leiders willen liever geen pottenkijkers die deze ingewikkelde paringsdans kunnen verstoren.

Wat zijn journalisten?

Precies ja, pottenkijkers! Die proberen toch zoveel mogelijk te weten te komen over wat er achter gesloten deuren gebeurt. Want de plannen die daar gemaakt worden bepalen hoe het land bestuurd wordt. Toch verschijnen er bijna iedere dag artikelen in de krant en horen we journalisten op radio en televisie praten over de formatie. Hoe komen ze er achter wat er gebeurt?

Elodie Verweij

Die vraag (en nog een paar meer) stelden wij aan **Elodie Verweij**. Elodie wie? Elodie Verweij! De afgelopen jaren was zij chef politiek bij de late talkshows van RTL4 en vanaf 1 februari 2024 gaat ze aan de slag als politiek verslaggever bij het Algemeen Dagblad (AD). Een politiek journalist in hart en nieren dus.

OPDRACHT 1

Wat is de rol van een politiek journalist tijdens de formatie?

Opdracht 1a: (3 min)

Bespreek in tweetallen de vraag van deze opdracht: Wat is de rol van een politiek journalist tijdens de formatie?

Laat de leerlingen in tweetallen de vraag van deze opdracht bespreken. Koppel na een minuut klassikaal terug.

Opdracht 1b: (4 min)

Laat de kinderen individueel de volgende tekst lezen. Bespreek eventueel vooraf de moeilijke woorden en belangrijke begrippen (in het lesprogramma op pagina 9 is een begrippenlijst opgenomen).

Natuurlijk legden we deze vraag voor aan Elodie:

Tekst 2

“De rol van de journalist tijdens een formatie is zoveel mogelijk inzicht geven aan de burger hoe dat formatieproces werkt en waar dat proces op uit gaat komen. Ik vind inzicht geven wel het allerbelangrijkst, vooral omdat de gesprekken binnen vier muren plaatsvinden. Dan is het als journalist belangrijk dat je vertelt: dit en dit gebeurt er. Om de burger te vertellen waar we in het proces staan en of dat de goede kant opgaat of niet. Stel je voor dat het misgaat, dan is het als journalist ook belangrijk om de macht te controleren. Wij roepen de politici dan ter verantwoording waarom het is misgelopen en we herinneren hen eraan dat ze iets goeds met de stem van de Nederlander moeten doen. We letten erop of de politici naar hun achterban luisteren en als dat niet gebeurt, wijzen we hen daarop. Op die manier zijn we controleurs, maar ook de stem van het volk. Andersom geldt dat ook. Zonder journalisten zou de Nederlander niet precies weten wat er tijdens zo’n formatie gebeurt.”

Mmm... inzicht geven en controleren, dat klinkt belangrijk. En dat allemaal voor ons: de burger, zodat wij snappen hoe het werkt en op de hoogte blijven van de gesprekken aan dat formatietafeltje.

Opdracht 1c: (8 min)

Nu is het jouw beurt. Bepaal bij de stukjes krantenartikel welke rol de journalist op zich heeft genomen: inzicht geven of controleren? Er is geen goed of fout, als je jouw antwoord maar kunt verklaren.

Zie hiernaast de selecties uit krantenartikelen. Laat de leerlingen in tweetallen de selecties lezen en bedenken welke rol de journalist op zich heeft genomen.

Koppel na een minuut of 5 klassikaal terug. Laat de leerlingen op elkaar reageren indien mogelijk.

De VVD stuurt aan op een kabinetsformatie met ongebruikelijke stappen om het asielbeleid strenger te maken, nog voor er een nieuw kabinet zit. VVD-leider Dilan Yesilgöz komt met een voorstel dat voor veel opschudding zorgt in de Tweede Kamer, maar dat de steun heeft van zowel PVV, BBB als NSC.

Trouw, 13-12-23

Wat Omtzigt en Wilders de afgelopen dagen precies besproken hebben, willen de twee partijleiders niet toelichten. De hamvraag of Wilders bereid is om concessies te doen om een aantal zorgen van Omtzigt weg te nemen, blijft dus nog onbeantwoord.

Wel spraken zowel Wilders als Omtzigt over een constructief gesprek. ‘Ik heb er een goed gevoel bij’, zei Wilders. Of dit betekent dat hij bereid is om zwart-op-wit te zetten dat hij een aantal van zijn meest radicale standpunten in de ijskast zet, wilde hij niet zeggen.

Volkskrant, 7-12-23

Van Strien had het weekend willen gebruiken om zich rustig voor te bereiden op de verkennende gesprekken, maar kwam meteen zelf ter discussie te staan. Dagblad NRC meldde zondag dat het ziekenhuis UMC Utrecht en Utrecht Holdings, een dochterbedrijf van de Utrechtse universiteit, eerder dit jaar aangifte deden tegen Van Strien wegens oplichting. PVV-leider Geert Wilders was daarvan niet op de hoogte.

Volkskrant, 27-11-23

U klinkt alarmistisch. Waarom heeft u dit geluid in de laatste dagen van de campagne, toen de PVV vrij snel groeide in de peilingen, niet laten horen?

„Omdat ik denk dat niemand verwachtte dat hij de grootste zou worden. Het is een terechte vraag, wij zien ook dat we een deel van ons electoraat niet naar de stembus hebben weten te krijgen. Kennelijk was er bij hen niet het gevoel van urgentie dat er misschien wel was geweest als ze eerder hadden gezien dat Wilders wel eens de grootste kon worden.“

NRC, interview met Frans Timmermans, 12-12-23

Bovendien stelt Omtzigt ineens nieuwe voorwaarden aan Wilders. Zo beklagt Omtzigt zich nu ook over het feit dat Wilders’ droom-coalitie ‘geen meerderheid in de Eerste Kamer’ heeft. Opmerkelijk, want in de campagne filosofeerde Omtzigt nog over een minderheidskabinet.

De Stentor, 30-11-23

Maar opvallend: achter de schermen trekt de VVD juist wél meer de regie naar zich toe. De belangrijkste spindoctor van de liberalen heeft deze week de woordvoerders van de drie andere partijen op zijn werkkamer ontvangen, samen spraken ze over de komende periode. Ook hebben de vier woordvoerders nu een appgroep met de naam ‘radiostilte’.

AD, 22-12-23

Hoe komt een politiek journalist aan informatie als de formatie achter gesloten deuren plaatsvindt?

Opdracht 2a: (1 min)

Stel: Een van jouw klasgenoten heeft een geheim en nieuwsgierig als jij bent, wil je natuurlijk achter dit geheim komen. Hoe pak je dit aan?

Laat de leerlingen dit in hun groepje of in tweetallen met elkaar bespreken. Klassikaal terugkoppelen doen we bij opdracht 2c.

Opdracht 2b: (4 min)

Tijdens de formatie hebben politici ook een boel geheimen. Soms voor elkaar, maar nog veel vaker voor de buitenwereld. Hoe komen journalisten dan aan hun informatie? Lees het antwoord van Elodie:

Laat de kinderen individueel de volgende tekst lezen. Bespreek vooraf de moeilijke woorden en belangrijke begrippen.

Tekst 3

Elodie: *“Ik vertrouw inmiddels op mijn jarenlange politieke ervaring. Daardoor heb ik politieke processen snel door en weet ik mijn weg te vinden in de weinige informatie die tijdens een formatie naar buiten gebracht wordt. Een voorbeeld: Wilders en Omtzigt kwamen naar buiten en zeiden: “Het was een goed en constructief gesprek.” Dan kun je dus denken: “Oké, dat was een goed en constructief gesprek”, maar bij een formatie moet je juist ook tussen de regels door lezen. Omtzigt had het de hele tijd over blokkades en ineens had hij het daar niet meer over. Dan weet je dat daar iets gebeurd is en kun je gerichte vragen stellen. Zo kom je dan toch stapje voor stapje dichterbij de waarheid. Dat vind ik juist zo leuk aan de formatie: je moet op je eigen analyses vertrouwen. Ik maak inmiddels mijn vijfde formatie mee, dus ik weet hoe dingen gaan. En clichés zijn ook vaak waar. Een formatie moet vaak eerst een keer mislukken voordat het goedkomt. Door deze analyses en ervaring kom ik aan mijn informatie, ik heb niet per se speciale trucjes of iets dergelijks. Wat ik ook doe is gewoon de partijleiders bellen en ze bellen mij ook. Ik praat ook wel met spindoctors, maar dat doe ik tijdens deze formatie wel veel minder dan bij eerdere formaties. Pieter Omtzigt, Caroline van der Plas en Geert Wilders doen het ‘spinnen’ namelijk zelf. Die bellen zelf naar journalisten. Ze kiezen natuurlijk wel welke informatie ze wel en niet delen en daar moet je als journalist dan weer ervaren genoeg voor zijn om doorheen te kunnen prikken.”*

Ervaren moet je dus zijn, maar... misschien hebben jullie ook wel hele goede tactieken om achter gevoelige informatie te komen?

Opdracht 2c: (5 min)

Bedenk samen met je groepje minstens drie andere manieren om informatie te ontfutselen aan politici tijdens zo'n geheimzinnige formatie. Misschien kan je wel wat van de tactieken gebruiken die je ook bij je klasgenoot hebt ingezet bij opdracht 2a?

Bespreek enkele tactieken klassikaal.

Waarom is dat eigenlijk zo? Dat de formatie grotendeels achter gesloten deuren plaatsvindt? Probeer samen met de klas een antwoord te vinden.

Een antwoord:

Volgens emeritus-hoogleraar Carla van Baalen die onderzoek deed naar kabinetsformaties is formeren vooral gebaat bij vertrouwelijkheid, omdat dit de enige manier is waarop partijen hun politieke meningsverschillen kunnen overbruggen om tot een regeerakkoord te komen.

Soms wordt er wel iets gelekt door een van de onderhandelaars. Vaak gebeurt dit bij onderwerpen die gevoelig liggen binnen de partij. De partijleider lekt dan om te kijken hoe het bij de achterban valt. Maar lekken is zeker niet goed voor het onderlinge vertrouwen tussen de onderhandelaars.

OPDRACHT 3

10 minuten

Hoe zorg je dat je onafhankelijk blijft als politiek journalist?

Opdracht 3a: (3 min)

Als politiek journalist heb je natuurlijk ook je eigen mening en je eigen partij waarop je stemt, maar deze mening mag nooit doorschemeren in de berichtgeving. Hoe doe je dat als journalist? Elodie geeft antwoord.

Laat de kinderen individueel de volgende tekst lezen. Bespreek vooraf de moeilijke woorden en belangrijke begrippen.

Tekst 4

Elodie: *“Het allerbelangrijkste is dat je zelf de feiten goed op orde hebt. Als je vragen stelt over een onderwerp, moet je heel goed weten waar dat over gaat. Ik doe dat door heel veel te lezen en te bellen. Feiten ophalen. Natuurlijk heb ik zelf ook een mening, maar die moet je toch proberen uit te zetten. Daarbij moet je kunnen vertrouwen op je onderbuikgevoel. We zeggen op de redactie: Als iets te mooi lijkt om waar te zijn, dan is het vaak ook te mooi om waar te zijn. Als je bij een verhaal denkt: dit kan bijna niet, dan mag je op dat gevoel vertrouwen en het gaan uitzoeken. En bedenk bij alles wat je hoort: iedereen heeft een belang, daar moet je je goed bewust van zijn. Als een partij nare dingen vertelt over een andere partij dan moet je wel zelf bedenken of dat echt zo is. Dan helpt het om de feiten goed te kennen. En ga nooit mee met de onrust of het sentiment in het land. Belangrijker is: blijf logisch nadenken en bekijk het van een afstandje.”*

Feitenkennis is superbelangrijk, voor iedere journalist. En je gezonde verstand gebruiken is ook handig, al is dat voor iedereen aan te raden. Politici gebruiken vaak veel en vaak dezelfde woorden waarmee ze eigenlijk maar heel weinig zeggen, wollig taalgebruik noemen we dat ook wel. Best irritant. Maar met feitenkennis en logisch nadenken prik je daar meestal wel doorheen.

Opdracht 3b: (3 min)

Bekijk klassikaal de volgende video van het AD, te zien halverwege het artikel:

Video

Radiostilte, partijleiders zoeken naar woorden om zo weinig mogelijk te zeggen (1:53 min)

Ben je nu iets wijzer geworden over de gesprekken die zijn gevoerd? Geef een paar willekeurige leerlingen de beurt.

Opdracht 3c: (5 min)

In deze video gebruiken politici woorden die typerend zijn voor de formatieperiode. Het zijn woorden die niets zeggen over de inhoud van de gesprekken. Het zijn woorden om ons als burgers te sussen: ‘het komt wel goed’, maar eigenlijk zeggen ze daarmee: ‘bemoei je er vooral niet mee’.

Kunnen jullie een paar van deze woorden noemen die in de video voorbij komen?

Geef een paar leerlingen de beurt.

Oké, het waren goede en constructieve gesprekken en iedereen heeft er zin in. Jaja. Doe net alsof jij een van die politiek verslaggevers bent die tussen al die andere verslaggevers staat. Je wilt achter de waarheid komen, wat is er nu echt besproken? Je richt je microfoon op een van de partijleiders en vraagt...

Bedenk een paar vragen die je zou willen stellen aan de politici om meer te weten te komen over de inhoud van de gesprekken.

Laat de leerlingen in tweetallen enkele vragen opschrijven die ze als politiek verslaggever aan de politici zouden stellen om meer feiten boven tafel te krijgen.

Bespreek vervolgens klassikaal de vragen die bedacht zijn door de leerlingen. Laat iedere keer als een leerling de beurt krijgt en vertelt welke vraag hij of zij verzonnen heeft, een andere leerling antwoorden in de rol van een politicus die niets over de inhoud kwijt wil. Laat ze maar lekker overdrijven in hun wollige taalgebruik! Doe het anders een keer voor.

Merk op! Hoe goed de vragen ook zijn die je stelt als journalist; in formatietijd zal een politicus daar altijd omheen draaien zodat die niets over de inhoud kwijt hoeft.

OPDRACHT 4

De werkwijze van Elodie

Opdracht 4a: (3 min)

Lees de tekst hiernaast.

Laat de kinderen individueel de volgende tekst lezen. Bespreek vooraf de moeilijke woorden en belangrijke begrippen.

Tekst 5

Elodie: *"Ik zie mijzelf als een genuanceerd politiek verslaggever. Er is nu best veel onrust in het land dat de PVV de grootste is geworden, maar ik doe dan een paar stappen achteruit en stel mezelf de vraag: "Hoe erg is het voor de democratie dat dit gebeurd is?" Het is juist de democratie die haar werk heeft gedaan. Mensen hebben hun stem uitgebracht en zijn heel duidelijk geweest. Dan kan het zo zijn dat je niet blij bent met de uitslag, maar ik laat dat los. Ik probeer zo neutraal en feitelijk mogelijk verslag te doen. Ik zeg niet dat ik blij ben met de uitslag, maar ik vind het goed dat mensen hun stem hebben laten horen en nu moeten we ook iets doen met die stem. Ik weet dat er kritiek is op journalisten dat ze niet kritisch genoeg zijn geweest en dat we nu te veel meegaan in de 'Milders'-stroming, maar ik ga niet mee in die kritiek. Een coalitieprogramma is echt iets anders dan een verkiezingsprogramma. Als Wilders ervoor kiest om heel veel van zijn standpunten in te leveren, iets wat de VVD de afgelopen jaren ook heeft gedaan om samen te kunnen werken met links, dan kom je daar samen op die manier uit. Ons systeem heeft heel veel checks and balances en dat laat ik als journalist zien."*

Tsja, kan je het als journalist ooit helemaal goed doen voor iedereen? Veel mensen zijn boos omdat journalisten de grote overwinning van de PVV niet zagen aankomen en ze zijn boos omdat journalisten in hun ogen te mild over Geert Wilders berichten. Maar veel PVV-aanhangers zijn ook boos op journalisten, omdat ze in hun ogen veel te links zijn. Ingewikkeld hoor.

Opdracht 4b: (5 min)

Kritiek op journalisten is van alle tijden. Wat vind jij, is die kritiek terecht?

Probeer een open gesprek aan te gaan met hieronder enkele vragen als leidraad:

- *Volgen de leerlingen het nieuws rondom de formatie? Waarom wel/niet?*
- *Wat vinden ze van de berichtgeving rondom de formatie? Zijn de politiek journalisten in hun ogen onafhankelijk/neutral?*
- *Bestaat onafhankelijke journalistiek?*
- *Wat zou beter kunnen in de politieke berichtgeving en wat gaat al goed?*

OPDRACHT 5

2 minuten

Tot slot

Opdracht 5a: (2 min)

Elodie vertelde vol enthousiasme over haar werk als politiek journalist. Ze vindt het spannend en superinteressant om de politiek te volgen. Ze krijgt energie van deze formatie, juist omdat er zoveel nieuwe gezichten zijn:

“Juist de mensen die de grootste kritiek hadden moeten het nu zelf gaan doen. Zo kunnen ze laten zien of hun woorden waarde hadden of dat ze loos waren. Deze formatie en coalitie gaan zoveel inzicht geven!”

Afsluitende vraag: Op welke coalitie hopen jullie?

Formeren is een uitgave van Nieuws in de klas. De opdrachten zijn bestemd voor scholieren in het primair onderwijs (bovenbouw) en het voortgezet onderwijs (onderbouw).

© Nieuws in de klas, Amsterdam
Uitgave januari 2024

Samenstelling en redactie: Anne de Vroomen

Het kopiëren van delen ten behoeve van het gebruik door leerlingen is onbeperkt toegestaan. Het kopiëren van enig onderdeel ten behoeve van elk ander gebruik is alleen toegestaan na schriftelijk verkregen toestemming van de uitgever.

e info@nieuwsindeklas.nl
w www.nieuwsindeklas.nl